

ARENA

Framtidens næringer i nord | Høst 2012

INNOVASJON
NORGE

SpareBank 1
NORD-NORGE

Innhold

Et nytt næringsliv vokser fram i nord	4
Næringsbeskrivelser	5
Rangering av næringene i nord	
Størrelse	6
Vekst	7
Internasjonal konkurranseevne	8
Regional kontroll	9
FoU og innovasjon	10
Kunnskap og produktivitet	11
Landsdelens sterkeste næringer	12
Sjømat	14
Fornybar energi	16
Maritim	18
Reiseliv	20
Eierskap og kapital	22

Utgiver: SpareBank 1 Nord-Norge og Innovasjon Norge
Utgivelse: Bilag til Konjunkturbarometer for Nord-Norge, høsten 2012
Redaktør: Erik W. Jakobsen, Menon Business Economics
Tekst: Menon Business Economics: Erik W. Jakobsen,
Heidi Ulstein, Leo Grünfeld, Sveinung Fjose,
Christian Svane Mellbye og Anne Espelien
Design: Rød Tråd AS
Trykk: Lundblad Media AS

Arena finner du elektronisk på kbnn.no og snn.no.

Et nytt næringsliv vokser fram i nord

Det skjer noe nytt med næringslivet i Nord-Norge. Vi ser en dramatisk dynamikk i regionen man ikke har vært vitne til før. Utvikling av store olje- og gassprosjekter, omfattende nedleggelse av ny industrivirksomhet, en fiskerisektor med imponerende lønnsomhet og rik ressurstilgang, og ikke minst en fornybar energisektor som for alvor begynner å våkne.

Det er ikke mange år siden man ropte etter flere arbeidsplasser i Nord-Norge. I dag er det behovet for mer kompetent arbeidskraft som rangerer øverst på regionens ønskeliste. Det sier egentlig alt om hvor store endringene er og hvor utfordringene ligger.

Alt næringsliv i nord kan ikke vinne i kampen om ressursene. Noen næringer vil vise sterkere evne til å hevde seg i nasjonal og internasjonal konkurranse med de beste utenfor regionen. Her presenterer vi en analyse som gir indikasjoner på hvilke næringer som kan gjøre det skarpt i årene framover.

Hva ser vi på når vi vurderer potensialet for de ulike næringene? Vi ser naturligvis på utdanningsnivå og bedriftenes satsning på forskning og innovasjon. Vi er også opptatt av næringenes størrelse og vekst, fordi dette sier noe om evnen til å skape sterke næringsmiljøer over tid.

Skal næringene hevde seg i internasjonal konkurranse, må de også være fokusert på markedene utenfor Norge. Følgelig er vi opptatt av næringenes eksportgrad, deres internasjonale ambisjoner og grad av utenlandsk eierskap. Sistnevnte faktor sier mye om den internasjonale attraktiviteten, noe som er særlig viktig for en region som ligger i den geografiske utkanten av Europa.

Også tilgang på lokalt, kompetent eierskap er viktig for næringsutvikling. Det er gjerne denne typen eiere som har kunnskap om og nok risikovilje til å finansiere nye prosjekter. Følgelig har vi lagt store ressurser inn på å kartlegge den regionale eierkontrollen i nordnorsk næringsliv. Det er første gang noen gjør dette systematisk for regionen, og funnene er svært interessante. Sist, men ikke minst er vi opptatt av næringenes produktivitet og verdiskapningsevne, for det er verdiskapingen

som må stå i sentrum for alle slike framtidsvurderinger.

I denne analysen ser vi nærmere på 13 sentrale næringer i Nord-Norge, og rangerer dem systematisk etter de beskrevne egenskapene. Se listen over næringene på neste side.

Gjennom en samlet vurdering av alle våre indikatorer, lander vi på at det særlig er fire næringer som har et spesielt potensial for vekst i årene framover: maritim/offshore, sjømat, fornybar energi og reiseliv. Det betyr ikke at de andre svekkes, men heller at de må jobbe hardere for å oppnå vekst.

Ta deg tid til å dykke ned i denne korte næringsanalysen for Nord-Norge. Den er unik sett fra et kartleggingsperspektiv, og den bringer kontroversielle konklusjoner til torgs.

NÆRINGSBESKRIVELSER

	BYGG OG ANLEGG	Produksjons- og handelsbedrifter som leverer varer til byggenæringen, utførende, arkitekter og rådgivere, utleie av maskiner og utstyr og eiendomsselskaper, både de som drifter og forvalter eiendommer og de som driver salg og utleie.
	FINANS	Bank, forsikring, forvaltning, finansiell rådgivning, markedsplasser og infrastruktur, kredittforetak og inkasso samt finansiell kommunikasjon og IT.
	FORNYBAR ENERGI	Distribusjon og handel med kraft, produksjon av fornybar energi, avfallshåndtering og resirkulering, rensing av fraksjoner og overvåkning av miljøet, samt leverandører av teknologi og rådgivning rettet mot sektoren.
	HANDEL	Alle grossister, agenter og detaljhandelsbedrifter uavhengig av bransje, rettet mot både forbrukere og næringsliv.
	HELSE	Diagnose og behandling, private pleie- og behandlingsinstitusjoner, engros- og detaljhandel med helseprodukter og varer, forskningsinstitusjoner, biotek og medtek, samt veterinærtjenester. Offentlige sykehus er tatt ut.
	IT	Utviklere og leverandører av IT-produkter og tjenester, salg av tjenester og produkter basert på utenlandsk teknologi som gjøres tilgjengelig for det norske markedet samt teknologileverandører.
	KUNNSKAPS-TJENESTER	Teknologisk, økonomisk, juridisk, administrativ og markedsmessig konsulent- og rådgivningstjenester, til alle typer næringer og til offentlig forvaltning.
	MARITIM NÆRING	Rederivirksomhet, det vil si eierskap og operasjon av skip og andre flytende enheter, samt design, bygging og leveranser av spesialiserte tjenester og utstyr til rederier.
	OFFSHORE	Aktiviteter knyttet til utvinning av olje og gass, slik som boring og brønntjenester, feltutvikling (subsea og topside), geologi og seismikk, operasjoner, tjenester og nedstrøms aktiviteter som raffinerier og rørtransport. De store operatørselskapene (Statoil, Shell, Eni m.fl.) er ikke inkludert.
	PROSESSINDUSTRI	Metall-, kjemisk-, miljøteknologi-, papir- og farmasøytisk industri.
	REISELIV	Alle typer bedrifter som leverer tjenester til mennesker på reise. Det vil si opplevelses-, overnattings-, serverings-, transport- og formidlingsbedrifter.
	SJØMAT	Fiskeri, fiskeoppdrett, bearbeiding og eksport av sjømat, samt leverandører av utstyr og tjenester til de ulike delene av verdikjeden.
	TELE OG MEDIA	Salg av utstyr og tjenester tilknyttet tele-, audio-, video, trådløs-, satellitt- og kabelbasert telekommunikasjon, kringkasting og produksjon av fjernsyn og radio, utgivelse og trykking av aviser, blader og bøker, grafiske tjenester og medieformidling.

Størrelse

Sjømat rangeres totalt sett som største næring i nord. Bygg og anlegg og handel er større målt i verdiskaping og sysselsetting, men sjømatnæringen kommer på topp fordi den er seks ganger større i nord enn i resten av landet.

Jo større en næring er, desto viktigere er den. Dette fordi store næringer påvirker befolkningens og myndighetenes inntektsgrunnlag gjennom arbeidsplasser og skatteinntekter. Mulighetene for å utvikle spesialiserte og sterke klynger øker også med næringenes størrelse.

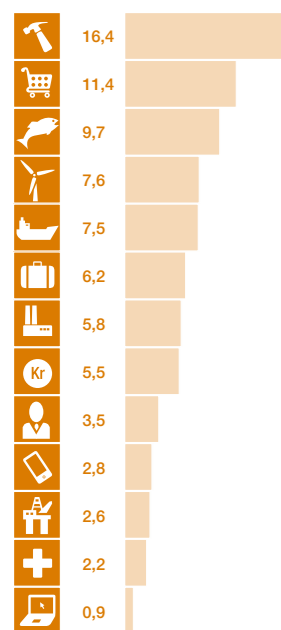
Måler vi størrelsen i sysselsetting, er handel og bygg og anlegg klart størst i nord. Disse næringene har henholdsvis 26.000 og 22.000 ansatte. Reiseliv kommer på en god tredje plass med 13.000 ansatte. Over halvparten av sysselsettingen i nord er imidlertid i offentlig sektor, som har over 100.000 ansatte.

Et annet mål på næringenes størrelse er verdiskaping. Da måler vi merverdien en næring skaper i løpet av et år, og i nasjonal kontekst kan det sammenlignes med brutto nasjonalprodukt (BNP).

Bygg og anlegg er klart størst også her. Denne næringen skapte verdier for 16,4 mrd kroner i 2011. Varehandel og sjømat er også store, med verdiskaping på henholdsvis 11 og 10 mrd kroner i 2011.

Sammenligner vi næringene i nord med de samme næringene nasjonalt, finner vi at sjømatnæringen er nesten seks ganger større i nord. Dermed er næringen mye større og viktigere her enn i resten av landet, både når det gjelder sysselsetting og verdiskaping. Også reiseliv og fornybar energi er næringer som er relativt viktigere i nord enn nasjonalt. IT, kunnskapstjenester og offshore befinner seg i den andre enden av skalaen – vesentlig mindre i nord enn i resten av landet.

VERDISKAPING
Underindikator – verdiskaping i nord fordelt på næringer, 2011. (mrd kr). Kilde: Menon

Vekst

Det er de sjøbaserte næringene som vokser aller mest i nord. Både sjømat, maritim og offshore har høye årlige vekstrater – og alle disse næringene overgår de tilsvarende i resten av landet.

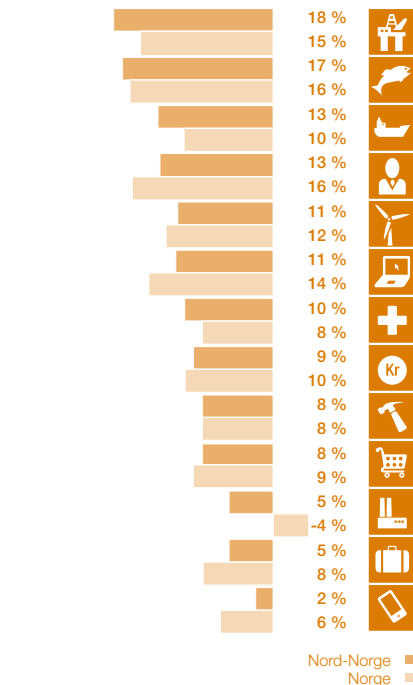
Vekst må stå i sentrum av disse analysene fordi vi er opptatt av framtidens næringsliv. Vi honorerer også vekst for å sikre at mindre næringer med stort potensial fanges opp. Både sjømat, offshore og maritim er næringer som vokser raskt og raskere i nord enn den nasjonale veksttaket til næringene.

Offshore og sjømat ligger på topp, med en årlig verdiskapingsvekst på 18 og 17 prosent i perioden 2004 til 2011. Og dette er høyt. Til sammenligning har konsumprisindeksen ligget på rundt 2 prosent, og den gjennomsnittlige lønnsøkningen har vært omtrent 4,5 prosent i samme periode.

Når vi måler den relative veksten er det prosessindustri som skårer høyest. Årsaken til dette er ikke at prosessindustri vokser så bra i nord, men heller at næringen gjør det svært dårlig nasjonalt.

En annen måte å fange opp veksten i næringene på, er å se hvor stor andel av verdiskapingen som stammer fra bedrifter etablert siste fem år. Det er reiselivsnæringen som ligger på topp i denne målingen. Her kommer 19 prosent av verdiskapingen fra nystartede bedrifter. Dette er ikke overraskende sett i lys av alt det spennende som skjer i reiselivsnæringen i nord for tiden – særlig hos opplevelsesbedriftene.

VERDISKAPINGSVEKST
Underindikator – årlig verdiskapingsvekst 2004-11 for næringen i nord og nasjonalt. Kilde: Menon

Næringene med sterkest internasjonal konkurransevne i nord:

Indikatoren er basert på følgende underindikatorer: eksportgrad, internasjonale ambisjoner og utenlandsk eierskap.

Næringene som i størst grad kontrolleres i nord:

Indikatoren er basert på følgende underindikatorer: antall større konsern med hovedkontor i landsdelen og kontroll over kapitalen.

Internasjonal konkurransevne

Sjømat og reiseliv er de to næringene i nord med sterkest internasjonal konkurransevne. I offshore er det store ambisjoner om internasjonal suksess, men den har ikke materialisert seg ennå.

I dagens globale økonomi er det et sunnhetstegn om norske næringer lykkes internasjonalt. Det viser at næringen er konkurransedyktig også i tøff konkurranse med ledende miljøer globalt. Bedrifter som spesialiserte seg innenfor ulike segmenter, opplever fort at de største vekstmulighetene ligger utenfor Norges grenser. Et eksempel er verdiskapingen rundt nordnorske mineralressurser, som er totalt avhengig av utenlandske markeder. Et større salgsvolum i internasjonale markeder kan også være kritisk for å utnytte stor-driftsfordeler, som er nødvendige for å konkurrere mot selskaper med større hjemmemarkeder.

For å vurdere hvor sterk næringens internasjonale konkurransevne er, har vi sett på eksportgraden (eksport som andel av næringens omsetning), næringens internasjonale ambisjoner og hvor attraktiv næringen er for utenlandske eiere. Ser vi

på den totale rangeringen er det sjømat og reiseliv som kommer best ut etterfulgt av maritim, offshore og prosessindustri. Alle disse næringene er avhengige av å lykkes i den internasjonale konkurransen, om de skal være drivere for videre vekst i landsdelen.

I næringer som sjømat, offshore og kunnskapstjenester er ambisjonene om internasjonal suksess store, men det store flertall av bedrifter i nord er fornøyd med å lykkes lokalt og nasjonalt. For noen næringer er det betydelige avvik mellom ambisjoner og eksportgrad. Man kunne kanskje forvente at disse skulle samsvare, men her fanger vi blant annet opp forskjellen mellom store og små bedrifter. Store bedrifter kan dra opp eksportgraden i næringene, og små bedrifter som er sultne på internasjonal suksess kan dra opp de internasjonale ambisjonene til næringene. Dette gjelder trolig for prosessindustrien.

Regional kontroll

Bygg og anlegg er næringen som i størst grad kontrolleres av nordnorske aktører. Ingen andre næringer har så mange hovedkontorer i landsdelen, og 90 prosent av kapitalen er direkte kontrollert fra Nord-Norge.

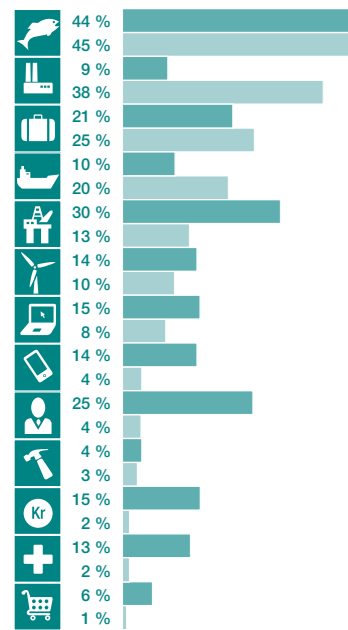
Det å ha beslutningsmyndighet innad i landsdelen er viktig, ettersom lokale hovedkontor og eiere da kan fatte beslutninger som styrker næringsutvikling i regionen. Hovedkontor i regionale sentra er også av betydning for vekst, siden de forvalter ressurser til forskning, innovasjon og utvikling av kompetanse og dermed bidrar til utvikling av regionale kompetansemiljøer. Hovedkontorfunksjoner har også en viktig symbolverdi ettersom de synliggjør utad at regionen er attraktiv som lokalitet for kunnskapsmiljøer i næringen. Et visst omfang av regional kontroll er derfor viktig om en ønsker en dynamisk, kunnskapsbasert og framtidsrettet næring i nord.

For å vurdere graden av regional kontroll i de ulike næringene i Nord-Norge, har vi benyttet to indikatorer. Vi har sett på antall konsern med mer enn 50 mill

kroner i verdiskaping og hovedkontor i Nord-Norge, og andelen av næringens total kapital som blir kontrollert fra landsdelen. I bygg- og anleggsnæringen er det 23 hovedkontor i nord, mens fornybar energi og sjømat har henholdsvis 15 og 13.

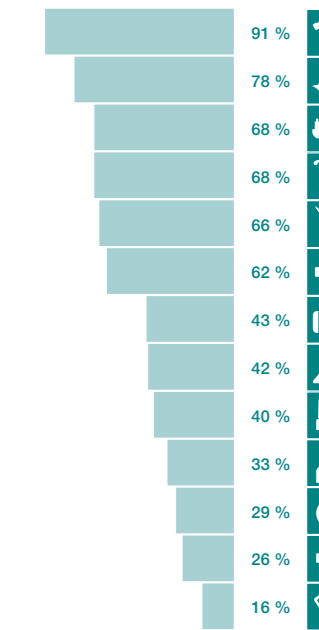
Over 90 prosent av bygg- og anleggsbransjen kontrolleres av lokale krefter. Det tilsvarende tallet for finans, offshore og tele og media er under 30 prosent. Disse kunnskapsnæringene er gjerne filialer av nasjonale selskaper som Telenor, DNV eller DNB. Det betyr også at det er spesielt viktig å beholde de store nordnorske aktørene innen kunnskapsnæringer som i dag har hovedkontor i landsdelen.

EKSPORT OG AMBISJONER
Underindikator – eksport i % av omsetning og andel bedrifter med internasjonale ambisjoner.
Kilde: Menon og Et kunnskapsbasert Nord-Norge

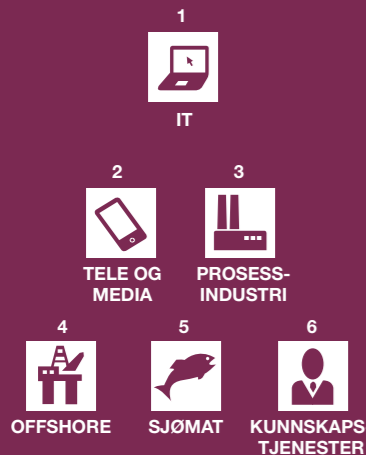

■ Andel bedrifter med internasjonale ambisjoner
■ Eksportgrad

KAPITALKONTROLL
Underindikator – andel av næringens kapital som kontrolleres fra nord.
Kilde: Menon

De mest innovative næringene i nord:

Indikatoren er basert på følgende underindikatorer: FoU-intensitet og innovasjonsgrad, absolutt og relativt til næringene nasjonalt, og andel bedrifter engasjert i FoU.

FoU og innovasjon

Kunnskapsnæringene er mest engasjert i forskning og er de klart mest innovative i Nord-Norge. Det ser vi også gjennom at 63 prosent av IT-bedriftene har utviklet nye produkter og tjenester de siste årene.

For å lykkes i framtidens næringsliv må man være innovativ og markedsorientert. Forskning og utvikling legger grunnlaget for framtidige innovasjoner. Det er støttenæring, som kunnskaps-tjenester og IT, som er de mest FoU-intensive i landsdelen. Disse næringene bruker omtrent 11 og 8 prosent av inntektene sine på FoU. Næringer som bygg og anlegg, reiseliv og handel er svært lite FoU-tunge.

Ser vi på FoU-intensiteten i forhold til næringene nasjonalt, så er det sjømatnæringen som utmerker seg. I nord bruker de omtrent 2 prosent av omsetningen sin til FoU-aktiviteter. Dette er nesten tre ganger så mye som i resten av landet. Dette understreker sjømatnæringens sterke posisjon i nord.

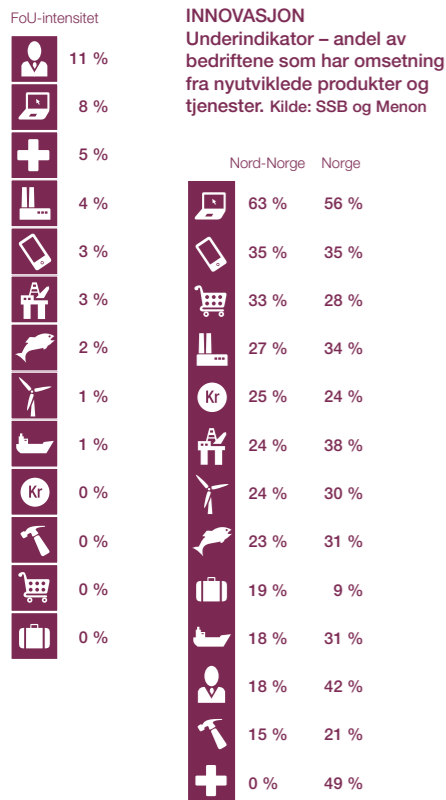
Ikke overraskende er det også kunnskaps-tjenester og tele og media som har høyest

innovasjonsgrad i landsdelen. Over 60 prosent av IT-bedriftene svarer at de har omsetning fra produkter som er nye for markedet. IT, tele og media er næringer hvor den teknologiske utviklingen går raskt, og hvor det utvikles stadig nye forretningsområder. Det er interessant å registrere at også handelsbedrifter har høy innovasjonsgrad. En tredjedel av handelsbedriftene i landsdelen tjener i dag penger på produkter og tjenester de har utviklet de siste tre årene.

Ser vi på innovasjonsgraden i Nord-Norge sammenlignet med næringene nasjonalt, er det imidlertid reiselivsnæringen som utmerker seg. Til tross for at reiselivs-bedriftene ikke driver med forskning, er de relativt innovative – og langt mer innovative i den nordligste landsdelen enn i resten av landet. Bedriftsnettverk og klyngeprosjekter i næringen har trolig bidratt til den høye innovasjonen.

FoU

Underindikator – andel av næringens samlede inntekter som investeres i FoU.
Kilde: SSB og Menon

De mest produktive og kunnskaps-baserte næringene i nord:

Indikatoren er basert på følgende underindikatorer: andel ansatte med høyere utdanning, verdiskaping per ansatt og lønnskostnader per ansatt.

Kunnskap og produktivitet

De kapitalintensive næringene er de mest produktive i Nord-Norge. Finans og fornybar energi skaper størst verdier per ansatt, og den høyeste lønnsnivået finner vi i bedriftene som lever av sjøen.

For å være konkurransedyktig må man ha høy produktivitet. For å ha høy produktivitet må man ha kompetent arbeidskraft. For å tiltrekke kunnskapsarbeidere må du kunne tilby utfordrende arbeidsoppgaver og konkurransedyktig lønn. Vi har derfor satt kunnskap og produktivitet sammen i en indikator. Vi måler dette ved å se på andel ansatte med høyere utdanning, verdiskaping per ansatt og lønn per ansatt.

Finans, fornybar energi og sjømat er de næringene som har høyest verdiskaping per sysselsatt i nord, med henholdsvis 1,9 mill, 1,8 mill og 1,4 mill kroner. Dette er kapitalintensive næringer som må ha høy verdiskaping per sysselsatt for å dekke bedriftens kapitalkostnader.

Lønnskostnader per ansatt er et annet mål på produktivitet. Det representerer et

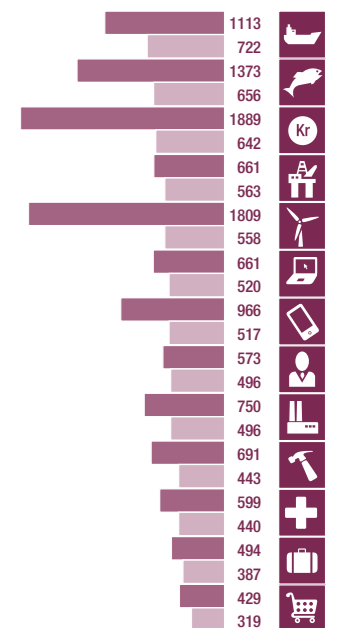
minimumsnivå for de ansattes gjennomsnittlige bidrag til bedriftens verdiskaping. Også her ligger finans og sjømat høyt, med rundt 650.000 i lønnskostnader per sysselsatt.

Ser vi på andel ansatte med høyere utdanning, så ligger helse på en klar førsteplass. Der har over 55 prosent av de ansatte enten bachelor-, master- eller doktorgrad. I næringer som sjømat og maritim har bare 10 prosent av de ansatte høyere utdanning.

Sjømat og maritim er dermed næringer der kunnskapsintensiteten er lav, men de har høy lønn per ansatt. Man må kunne stille spørsmålsteget ved om det er mulig å utvikle næringene i en mer kunnskaps-intensiv retning når man får høy lønn uten utdanning.

PRODUKTIVITET

Underindikator – produktivitet målt ved verdiskaping og lønnskostnader per sysselsatt. (1000 kr). Kilde: Menon

Verdiskaping per sysselsatt (gjennomsnitt 3 år) ■
Lønnskostnader per sysselsatt (gjennomsnitt 3 år) ■

Landsdelens sterkeste næringer

Sjømat er den klart sterkeste næringen i nord, fulgt av maritim og fornybar energi. Ikke overraskende er det de ressursbaserte næringene som dominerer i Nord-Norge, mens rene kunnskapsnæringer er mindre og svakere.

Figurene til venstre viser næringenes rangering langs de seks dimensjonene vi har beskrevet tidligere. Rangering av næringenes styrke og framtidige vekstpotensial baserer seg på at hver dimensjon gis like stor vekt. Det er enkelt og brutalt, men våre sensitivitetstester viser at vi må dramye i tallene for at de tre øverstrangerte næringene skal falle ned fra pallen. Resultatene våre er med andre ord svært stabile for ulike typer vekting.

Sjømatnæringen havner på en klar førsteplass, og skårer best både på størrelse, vekst og internasjonal konkurranseevne. Sjømat skårer også høyt på regional kontroll, innovasjon og produktivitet. Maritim er nest sterkest, med høy vekst,

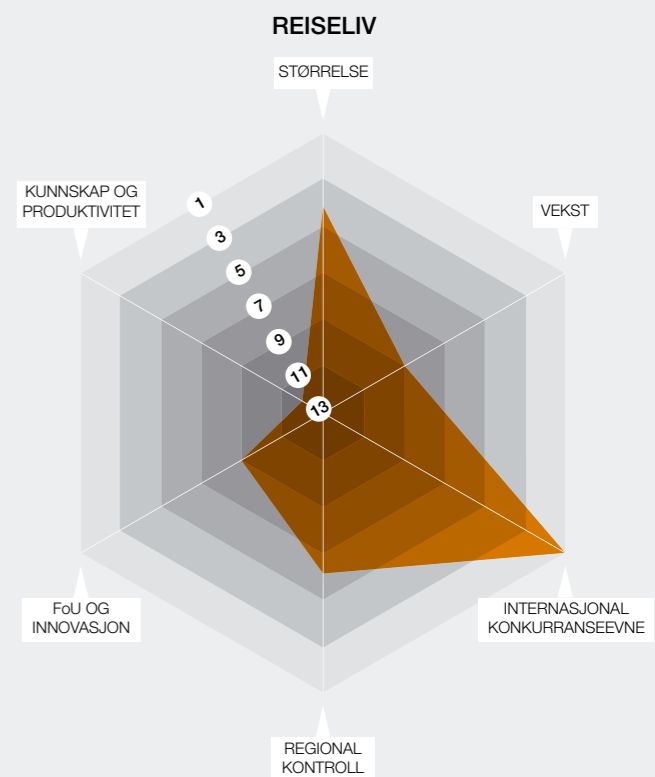
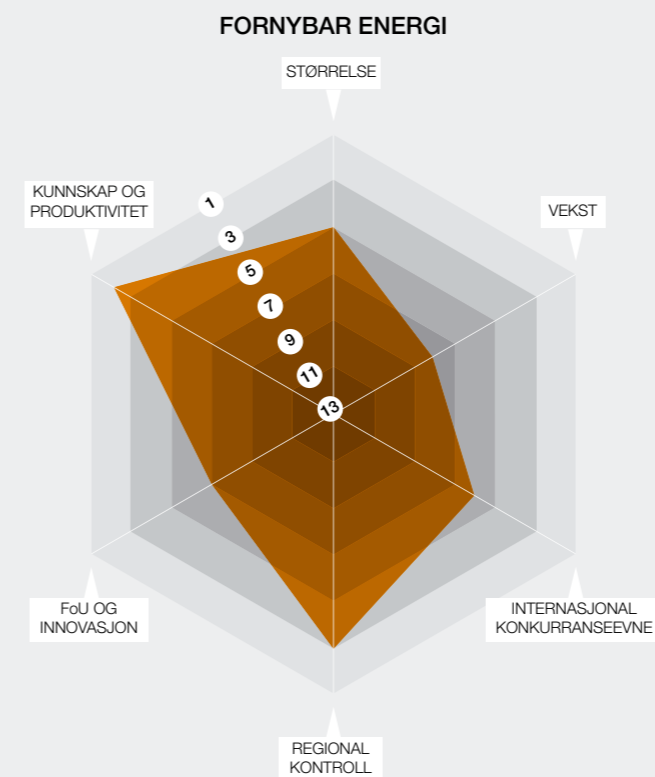
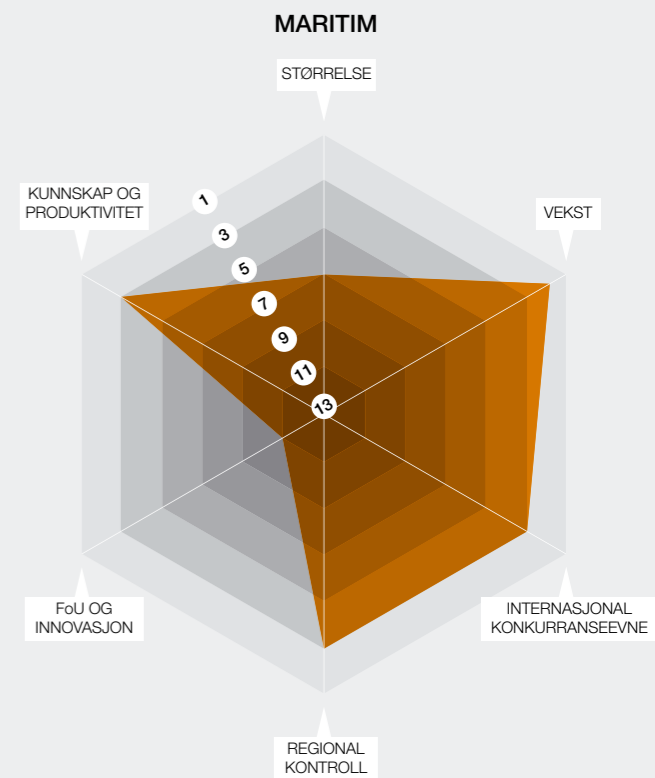
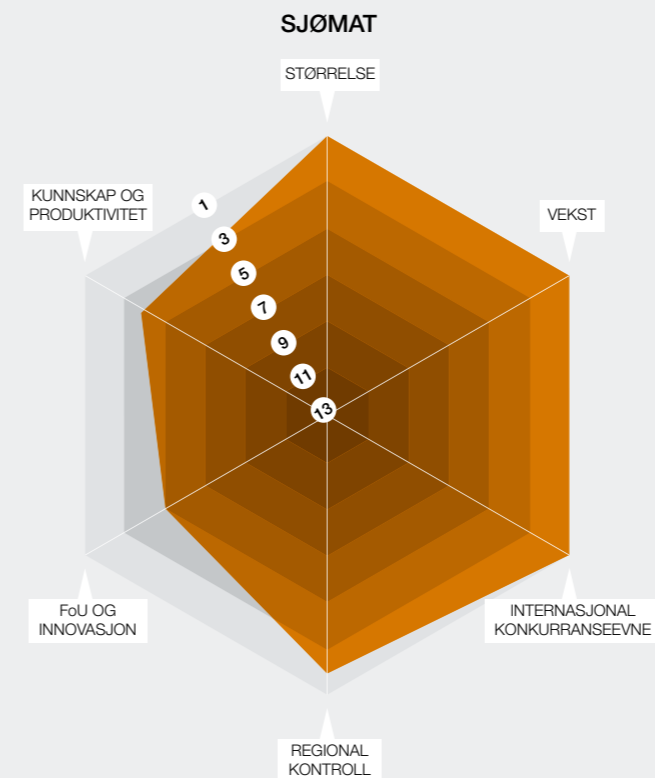
internasjonal konkurranseevne og regional kontroll. Og det er offshore delen som har størst potensial, noe som forsterkes av at offshore næringen selv har høy vekst og internasjonal konkurranseevne. Fornybar energi er kunnskapsintensiv og produktiv. Også denne næringen er i hovedsak kontrollert fra landsdelen.

Det er ikke noe nytt at ressursbaserte næringer står sterkt i nord, men denne typen næringer har også vokst mest de siste årene. I tillegg til avhengighet av naturressurser, har disse næringene to ting felles: aktivitetene er knyttet til sjø, og de krever store kapitalinvesteringer. Vekstutsiktene er gode, og dermed vil

investeringsvolumene bli betydelige i årene framover. Dette vil også komme andre næringer til gode. Særlig vil landsdelens største næring målt i verdiskaping, bygg og anlegg, oppleve høy vekst. Regional kontroll, i form av hovedkontorfunksjoner og lokalt kompetent eierskap, vil være avgjørende for å lykkes med å skape varig vekst og velstand i landsdelen.

Reiselivsnæringen rangerer høyt på mange indikatorer, men når ikke helt opp til de tre sterkeste næringene. Vi har likevel valgt å inkludere reiseliv som den fjerde framtidsnæringen i nord, på grunn av dens unike naturmessige fortrinn og enorme internasjonale markedspotensial.

FRAMTIDENS NÆRINGER I NORD
Oversikt over hvordan de fire utvalgte næringene rangeres på de ulike indikatorene. Kilde: Menon

Sjømat

Vi tror på sterk vekst i sjømatnæringen – så framtidig den profesjonaliseres. Befolkningsvekst og økonomisk vekst bidrar til å øke etterspørselen etter sunn norsk fisk. Vekstpotensialet er sterkest i nord, men næringen må satse mer på kunnskap og samarbeid. Det kan føre til at bedriftene kan levere til mer lønnsomme og spesialiserte nisjemarkeder i stedet for til prissensitive massemarkeder.

Sjømatnæringen er næringen med nest høyest vekst i Nord-Norge siden 2004. Verdiskapingen er mer enn tredoblet, og er i dag på rundt 10 mrd kroner. Dette gir en årlig vekstrate på hele 17 prosent. Næringen vokser raskere i nord enn i resten av landet. Eierskapet til bedriftene sitter i stor grad i Nord-Norge, og de internasjonale vekstmulighetene anses som gode.

Veksten skyldes i stor grad økt produksjon av oppdrettsfisk og høyere priser på fisk. Oppdrettsnæringen har hatt en årlig vekst på 21 prosent siden 2004. Hav- og kystfiske har hatt en økning på 22 prosent, mens fiskeindustriens årlige vekst har vært på 9 prosent. De regnskapspliktige bedriftene i sjømatnæringen hadde nær 7.000 sysselsatte i Nord-Norge i 2011. I tillegg kommer opp mot 6.000 fiskere som arbeider i enkeltmannsforetak.

Store arealer, ledige konsesjoner, mindre sykdom og viktige kunnskapsmiljøer
Nord-Norge har, i motsetning til andre deler av landet, store tilgjengelige arealer for nye oppdrettsanlegg. Dette er også

den eneste regionen med ledige konsesjoner for lakseoppdrett, og næringen er mindre plaget av lakselus enn resten av landet.

På fiskerisiden ser vi at varmere hav bidrar til at flere arter beveger seg nordover. Nord-Norge opplever derfor økt fiskeri og landing av en rekke fiskesorter.

Veksten i Nord-Norge kan understøttes av viktige kunnskapsmiljøer. Regionen har ledende nasjonal fiskerikompetanse gjennom NCE Aquaculture og Fiskerihøgskolen i Tromsø (UiT). Dette gjør at det ligger godt til rette for at sjømatnæringen kan vokse videre i landsdelen.

En større befolkning trenger mer fisk
FN har beregnet at verden vil ha 9 mrd innbyggere i 2050. Sterk økonomisk vekst i folkerike land som Brasil, Russland, India og Kina, løfter flere ut av fattigdom. Når folk får bedre økonomi, spiser de mer fisk, og etterspørselen stiger dermed raskere enn befolkningsveksten.

Fisk er sunn mat – full av proteiner og viktige næringsstoffer. Sunnhetstrenden i vesten bidrar til at vi etterspør mer fisk av høy kvalitet – som den norske. Derfor vil forbruket av fisk trolig stige sterkt i årene som kommer. Dette skaper igjen muligheter for Nord-Norge.

Flere farer truer

Lønnsomheten i sjømatbedriftene er sterkt avhengig av prisen på fisk. Fordi verdensmarkedsprisen er syklisk, varierer lønnsomheten, og næringen har vært preget av en rekke konkurser. De bedriftene som satser på spesialiserte nisjer, som f.eks. Salmalaks eller helsekost, er mindre utsatt for svingningene og kan ta bedre betalt for sine produkter.

Oppdrettsnæringen sliter med sykdom. Nyheter spres raskt i dagens informasjonssamfunn. En bedrifts feiltrinn kan ødelegge for alle. For at næringen skal fortsette å vokse, må man få bedre fiskehelse.

I flere land flyttes oppdrettsanleggene til tanker på land. Dette bidrar til å øke produksjonen. Om produksjonen øker for

sterkt, kan prisene falle og lønnsomheten gå ned. Fallende priser går mest utover de små og minst spesialiserte aktørene. I tillegg kan landbaserte anlegg legges nær store markeder, slik at fersk fisk blir tilgjengelig til lave transportkostnader. Alternativt kan anleggene legges til lavkostland med industrikompetanse, som Kina. Begge deler kan true Nord-Norges konkurransevne.

Mer samarbeid og kunnskap

Framtidens næringsliv er kunnskapsbasert. Samtidig preges sjømatnæringen av mange små, ukoordinerte og lite spesialiserte bedrifter med lavt formelt

kunnskapsnivå. Bedriftene, og særlig de minste, satser lite på FoU. Vekst gjennom spesialisering forutsetter at næringen satser mer på innovasjon og FoU for å bli mer attraktiv for høyt utdannede.

Det er lettere å løfte sammen når samarbeid reduserer kostnader og bidrar til at kunnskap spres. Mindre fiskeri- og oppdrettsbedrifter i Nord-Norge kan få stort utbytte av å samarbeide mer, særlig om utvikling av nye produkter og tjenester.

Spesialisering gjør produktene våre bedre og vi blir mindre sårbare for svingninger.

SJØMATNÆRINGEN I NORD-NORGE, 2011

Kilde: Menon

	Verdiskaping (mrd kr)	Sysselsetting	Årlig verdiskapingsvekst (2004-2011)
Hav- og kystfiske	3,6	238	22 %
Fiskeindustri	2,0	3 549	9 %
Fiskeoppdrett	4,0	2 847	21 %
Totalt	9,7	6 634	17 %

Sterk vekst med profesjonalisering

Mye ligger til rette for at fiskeri og havbruksnæringen i nord vil fortsette å vokse. Befolkningsvekst og økonomisk vekst bidrar til å øke etterspørselen etter sunn norsk fisk.

Potensialet for vekst er sterkest i nord. Men næringen må satse mer på kunnskap og samarbeid. En slik satsning vil gjøre at bedriftene heller kan levere til mer lønnsomme og spesialiserte nisjemarkeder enn til prissensitive massemarkeder. Spesialisering vil gjøre næringen mindre utsatt for konkurranse fra lavprisland og tankanlegg på land.

Fornybar energi

Det ligger et vell av muligheter innen fornybar energi i Nord-Norge. Næringen er fremdeles liten, men ressursgrunnlag, markeder og teknologi åpner muligheten for høy vekst i årene som kommer.

Nordområdenes rike tilgang på ren energi og områdenes miljøfølsomhet, skaper et stort potensial for næringsvirksomhet innen ren energi og miljøteknologi. Næringen er relativt liten i Nord-Norge i dag. Men sterk vekst i verdiskapingen de siste seks årene, koblet med evnen til å tiltrekke seg kunnskapsmedarbeidere, høy produktivitet og sterk regional eierkontroll gjør næringen godt rustet for å ta en sentral posisjon som vekstmotor i framtiden.

I dag er det vannkraft som dominerer næringens aktivitet i regionen, med over halvparten av verdiskapingen og en tredjedel av de sysselsatte. Felles for de fleste bransjene innen fornybar energi er evnen til å gi de ansatte høy lønn. Dette er grunnleggende for å kunne tiltrekke seg dyktige kunnskapsmedarbeidere som kan utvikle næringen videre.

En fjerdedel av de sysselsatte har bachelor eller høyere utdanning. Det er mange sammenlignet med andre næringer. På grunn av sin størrelse påvirker vannkraft og handel med kraft den årlige veksten betydelig. Selv om utgangspunktet er lavt, har eksempelvis bedriftene innen overvåking av miljø nesten doblet sin verdiskaping årlig. Høy regional vekst hos leverandører av kunnskapstjenester til næringen, peker også mot en sterk kunnskapsbasert vekst i næringen.

En svakhet ved næringen i nord er at den i dag skårer lavt på FoU-investeringer, innovasjon og internasjonal konkurransevne. Dette skyldes nok i stor grad den betydelige posisjonen til vannkraft, som

primært betjener et nasjonalt marked og i mindre grad er avhengig av innovasjon og FoU for å drive effektivt. Vi har identifisert fire drivere for vekst:

Vitalt miljø for energiteknologi

Kunnskapsmiljøet rundt energiteknologi i Narvik er sterkt og har ytterligere potensial. FoU-aktører som Høgskolen i Narvik og Norut Narvik samspiller aktivt med næringslivet, eksempelvis gjennom Forskningsparken i Narvik, inkubatoren, investorene Narvik Kapital og Norinnova. Regionen har både kunnskapsinstitusjoner, industri og kapital. Over 80 bedrifter anser seg selv som energi-relevante, og Narvik-miljøet framstår som innovativt og driver fram nye selskaper med stort potensial. Innotech Solar er ett eksempel. Vi tror det kommer flere slike med årene, bare tilgangen på kompetanse opprettholdes.

Finansieres av tradisjonelle næringer

Gjennom Nordnorsk Havkraft satser nå de fire energiselskapene Salten Kraftsamband, Troms Kraft, Nordkraft og Lofotkraft på utvikling av prosjekter innen offshore fornybar energi. Innen vindkraft er det avgjørende med investorer som har finansielle muskler til å realisere store prosjekter. Kraftselskapene i nord har vist at de har vilje til å bruke slike muskler. De fem vindkraftparkene i Nord-Norge utgjør 28 prosent av totalt 584,5 MW installert effekt i Norge. Videre er det gitt konsesjon til flere nye parker, der flere er lokalisert i landsdelen. Med store arealer og mye vind, egner Nord-Norge seg til store vindkraftprosjekter på land.

Virksomhet til havs krever overvåking

Miljøovervåking som næring er i kraftig vekst i Nord-Norge. En sentral aktør er NorLense, som er i verdenstoppen innen oljevernustyr og oppblåsbare telt. Seaworks har en ledende posisjon innen maritim beredskap, og en rekke tidlige-faseselskaper som Arctic Spill Control i Narvik har topp teknologi på området. Næringsklyngen Arena beredskap samler 20 aktører innen oljevernustyr og beredskap. Et utfordrende arktisk miljø, kombinert med behov for lokal tilstedeværelse, åpner for betydelige forretningsmuligheter i Nord-Norge.

Energibehov knyttet til petroleum

Ved en eventuell videre utbygging i Norskehavet og Barentshavet, er det grunn til å forvente at den landbaserte aktiviteten vil øke kraftig. I Oljedirektoratets scenarier for utbygging, er man åpne for etablering av flere typer landanlegg i tilknytning til utbygging på feltene Nordland VII og Troms II. Slike anlegg krever omfattende forbruk av elektrisk kraft, noe som igjen vil kreve tunge nettinvesteringer i regionen. I tillegg vil en eventuell elektrifisering av sokkelen kreve omfattende investeringer. Anslag fra 2002 for elektrifisering av installasjonene i Norskehavet beregner investeringskostnadene til om lag 7 mrd kroner. Med en omfattende utbygging vil investeringsbehovet høyst sannsynlig overstige dette anslaget, og gi sterke vekstimpulser inn til næringen for fornybar energi og miljø.

UNIVERSET AV FORNYBAR ENERGI- OG MILJØBEDRIFTER I NORD NORGE, 2011

Kilde: Menon

	Verdiskaping (mill kr)	Årlig verdiskapingsvekst (2004-2011)	Sysselsetting	Lønnsevne (1000 kr)
Vannkraft	4 278	15 %	1 050	648
Solenergi	290	4 %	600	660
Rådgivning, FoU og IKT	127	15 %	167	673
Energieffektivisering	67	6 %	54	729
Miljøtiltak fra industrien	21	39 %	21	532
Overvåking av miljøet	0,3	41 %	2	190
Avfallshåndtering og resirkulering	821	12 %	1 016	510
Distribusjon og handel av kraft	1 987	6 %	1 304	588
Totalt	7 642	11%	4 250	599

Maritim

Norge er verdensledende på maritime offshoreoperasjoner, men det er ikke de nordnorske aktørene som ligger i front. Dette kan endres når petroleumsaktivitetene flyttes stadig lenger nord. Utfordringene i Arktis er større og annerledes enn lenger sør, og en gryende arktisk maritim klynge i nord bør ha ambisjoner om å ta en ledende posisjon på området.

Maritim næring i Norge har vært gjennom store endringer de siste ti årene. Næringen har gjennomgått en kunnskapsbasert og innovasjonsdrevet omstilling - fra tradisjonell skipsfart til maritim offshore og spesialisert shipping. Næringen har kanskje aldri hatt en så sterk internasjonal posisjon som nå, med verdensledende bedrifter innenfor en rekke bransjer, for eksempel offshorefartøy, boreutstyr og skipsdesign. I Nord-Norge ser vi også en tendens til økt aktivitet offshore, men fremdeles dominerer tradisjonell virksomhet med fiskerederier og store ferjeselskaper. Den voksende olje- og gassvirksomheten i nordområdene kan endre dette bildet dramatisk.

Tradisjonelle segmenter dominerer i dag
Maritim næring i nord har lange tradisjoner, spesielt knyttet til fiskeri og kysttransport av personer og gods. Fremdeles er fiskebåtrederiene den største gruppen, men i senere år har det vokst fram mange offshorerettede virksomheter. Næringen som helhet har opplevd sterk vekst og har en internasjonal tilnærming med høy eksport. Samtidig er bedriftene i næringen i hovedsak under regional kontroll.

Likevel framstår næringen som svak og fragmentert, sammenlignet med maritime

klynger på Møre, Sørvestlandet og i Bergensregionen. Det finnes få lokomotiver, og næringen er geografisk spredt. Store avstander gjør det vanskelig å etablere et regionalt tyngdepunkt. Slike tyngdepunkt, eller klynger, bidrar til kunnskapsdeling, innovasjon og dermed økt konkurransekraft. Erfaring fra verftsvirksomhet i regionen tyder på at bedriftene sliter med å skape store enheter som kan ta imot større oppdrag for offshorenæringen. Næringene er bevisst på disse utfordringene, og det er i ferd med å vokse fram en klynge med senter i Hålogaland, Arktisk maritim klynge. Den består av rederier, verft, spesialiserte utstyr- og tjenesteleverandører samt maritime kunnskapsaktører fra universitets- og høyskolemiljøene i Nord-Norge.

Mulighetene ligger i det kalde og mørke
Det antas at 25 prosent av verdens uoppdagede olje- og gassressurser befinner seg i Arktis, og store funn i Barentshavet de siste årene baner vei for store investeringer innenfor petroleumsrettet aktivitet. Det er ventet at investeringene innen olje og gass i nord vil øke kraftig fra dagens nivå på 30 mrd kroner. Med bakgrunn i denne utviklingen trekkes det geografiske tyngdepunktet i næringen nordover, noe

som gir de maritime foretakene i nord strategiske fordeler.

Aktører i Nord-Norge er godt posisjonert til å ta del i de nye markedsmulighetene. Det skyldes at maritime operasjoner i arktisk klima byr på utfordringer man i liten grad har erfaringer med lengersør. Dette kan foreksempel være krevende operasjoner som må gjennomføres i mørket på vinterstid, med overising av utstyr og ekstrem kulde. Nordnorske operatører håndterer allerede slike arktiske utfordringer, og har dermed et konkurransefortrinn i forhold til selskaper i sør. I Narvik/Harstad-regionen er det i dag en gryende arktisk klynge som vokser fram, men fortsatt mangler landsdelen de store bedriftslokomotivene som virkelig kan løfte næringen framover.

Verdensledende maritime klynger
Det finnes knapt noen næring hvor Norge har en så sterk internasjonal posisjon som maritim. For Nord-Norge er dette både en mulighet og en trussel. Trusselen er knyttet til at tunge aktører fra andre miljøer kan komme til å kontrollere utviklingen, hvor operative enheter legges i nord mens beslutninger og kompetansemiljøer blir værende i lokale klynger sørpå. Samtidig er den

MARITIM NÆRING I NORD-NORGE, 2011

Kilde: Menon

	Verdiskaping (mrd kr)	Årlig verdiskapingsvekst (2004-2011)	Sysselsatte	Lønn per ansatt (1000 kr)
Rederi	5,1	13 %	3 005	969
Tjenester	1,7	16 %	2 422	513
Utstyr	0,2	4 %	395	386
Verft	0,5	15 %	923	439
Total	7,5	13 %	6 745	699

sterke nasjonale konkurransen en stor mulighet, fordi næringen i nord har tilgang på verdensledende kompetanse, leverandører og kunder nasjonalt. Dermed er det mulig å innta en nisjeposisjon, hvor man skiller seg fra de andre miljøene i Norge og samtidig kan trekke vekslers på dem.

Snarvei mellom øst og vest

De siste årene har det blitt stadig mindre is i Arktis, noe som åpner nye transportmuligheter. Nordøstpassasjen er ruten som går fra Europa gjennom polhavet nord for Russland. Når alternativet er å

seile gjennom Suezkanalen i Egypt, sier det seg selv at en slik tur sparer rederiene både tid og store drivstoffkostnader. Det var først så sent som i 2009 at de to første handelsskipene tok i bruk passasjen. Året etter seilte det første skipet uten russisk flagg fra Sydvaranger gruve til Kina, lastet med jernmalm. I 2012 er trafikken mangedoblet, og stadig flere rederier finner det regningssvarende å bruke Nordøstpassasjen for transport til og fra Østen. Ruten blir sett på som viktig for å utvikle potensialet for mineralutvinning i nord og vil gi norske havner og tjenesteleverandører en strategisk posisjon.

Næringens største vekstpotensial er knyttet til offshore. Lokale aktører vokser, nye bedrifter blir skapt, og store aktører etablerer seg i landsdelen. Det Norske har nylig etablert kontorer nær Statoil i Harstad, og DNV har kjøpt opp et mindre oljevernsselskap i samme by. Aker Solutions og Aibel etablerer kontorer i andre byer. Universitetene og fagskolene i landsdelen har også gått sammen for å skape en utdanningsplattform for maritime næringer. Lykkes næringen med å utvikle kompetanstunge og spesialiserte kompetansemiljøer, ser framtiden lys ut for maritim næring i nord.

Reiseliv

Reiseliv har potensial til å bli en av framtidsnæringene i Nord-Norge. Forutsetningen er at næringen lykkes med å gå gjennom en kunnskapsbasert og innovasjonsdrevet reise, fra tradisjonell turisme til koordinert og spesialisert opplevelsesturisme rettet mot relevante målgrupper i utvalgte markeder.

Norsk reiselivsnæring har krevende tider. Den internasjonale konkurransevnen er svekket kraftig de siste årene, paradoksalt nok som følge av at Norge er blitt verdens rikeste land. Rikdommen har ført til høyere lønninger enn i landene vi konkurrerer med. Fordi reiseliv er svært arbeidsintensivt, har næringen tapt kostnadsmessig konkurransevne internasjonalt. Samtidig tapes kampen om talentene, fordi lønnsnivå og karrieremuligheter er for dårlige sammenlignet med andre næringer. Sagt på en annen måte er lønnsnivået både for høyt og for lavt på én gang. Det høres ut som en Catch22-situasjon, men det finnes løsninger. Disse kommer vi tilbake til.

Veksten kommer i byene

Utfordringene kamufleres av at næringen gjør det relativt godt i byene, også blant utenlandske gjester. Næringen gjør det bedre i det norske enn i utenlandske markeder, men viktigere er det at all vekst kommer i byene. Siden 2000 har

utlendingenes byovernattinger økt med 40 prosent, mens de har falt med 25 prosent i resten av landet. Det skyldes at reiselivet i byene i stor grad lever av kunder som selv nyter godt av at Norge er blitt verdens rikeste land – lokalbefolkningen og yrkesreisende. Resultatet er at vi får en todelt næring. Byene har helårsaktivitet i lite prisfølsomme markeder, og distriktene har sesongbasert aktivitet i prisfølsomme markeder. Spørsmålet er om det finnes en framtid for internasjonalt reiseliv i distrikts-Norge. Svaret er nei for store deler av landet, men vi mener at svaret er ja for Nord-Norge.

Transport størst - opplevelser vokser mest
Mer enn halvparten av verdiskapingen i landsdelens reiseliv kommer fra de fem største transportselskapene, og bare 10 prosent fra opplevelser. Men det er opplevelsesdelen som vokser, og i denne bransjen har verdiskapingen doblet seg de siste fem årene.

Transportdelen av næringen består av store, eierintegrerte selskaper, mens resten av næringen er geografisk spredt og fragmentert med bedrifter over hele landsdelen. Det siste er naturlig siden bedriftene normalt ligger der turistene kommer, men spredningen fører til at det er krevende å utvikle dynamiske og innovative klynger.

Unike naturopplevelser

Naturen og naturfenomenene er reiselivsnæringens klart viktigste ressurs i Nord-Norge, med nordlys, midnattssol, hav, vidder, fjorder, elver, farger, kontraster og lys. Ingen andre steder i verden kommer man så tett på det arktiske med så godt utbygget infrastruktur. Blant konkurrentlandene – Island, Grønland, Canada og Alaska, som har en del av de samme naturkvalitetene – er det bare Island som har en effektiv infrastruktur i et levende samfunn. Nord-Norge kan derfor tilby naturopplevelser som er globalt unike.

REISELIVSNÆRINGEN I NORD-NORGE, 2011

Kilde: Menon

	Verdiskaping (mrd kr)	Årlig verdiskapingsvekst (2004-2011)	Sysselsatte
Opplevelser	0,5	13 %	1 031
Overnatting	1,0	5 %	2 741
Servering	0,8	6 %	3 058
Transport	3,6	4 %	5 467
Formidling	0,2	10 %	277
Total	6,2	5 %	12 574

Innovative bedrifter

Det er svært lite FoU i reiselivsbedrifter, men det er sterke reiselivsfaglige forskningsmiljøer i Bodø og Alta. Begge disse miljøene har vunnet store forskningsprosjekter. Utfordringen er gapet mellom reiselivsbedriftenes kunnskapsbehov og FoU-miljøenes forskningsfokus. Næringen har stort behov for og ønske om forskning som kan bidra til vekst og lønnsomhet. Dette stiller krav til forskningen om å bli mer bedriftsrelevant og brukerrett.

Til tross for lite FoU, viser indikatoranalysene våre at reiselivsbedriftene er innovative i Nord-Norge. De har faktisk tre ganger høyere innovasjonsgrad enn i resten av landet. Arenaprojektene Innovative opplevelser i Nordland, Vinteropplevelser i Troms og en lang rekke bedriftsnettverk er noen av drivkreftene bak innovasjonene.

Hva skal til for å realisere potensialet?

En av grunnene til at nordnorsk reiseliv

ikke har klart å realisere mer av sitt store potensial de siste årene, er gjeldskrisen i Europa og sterk norsk valuta. Når valutakursendringer fører til at Nord-Norge blir 20 prosent dyrere på fem år for briter, er det krevende å lykkes i dette markedet. Dette er imidlertid et forbigående fenomen.

Reiseliv er en av verdens hurtigst voksende næringer. Det skyldes at verdensøkonomien vokser, og at vi blir stadig flere mennesker i verden. Med økt materiell velstand og mer fritid, øker etterspørselen etter nye opplevelser, deriblant reiser. I tillegg blir den delen av verdens befolkning som har råd til å feriere i Nord-Norge stadig større. Det skyldes at den rikeste delen av befolkningen i de fleste land blir stadig rikere, og det er disse høyinntektsgruppene reiselivet i Nord-Norge bør rette seg mot.

Utfordringen er å utvikle, pakke og selge produkter som er relevante og attraktive

for betalingsvillige markeder. Produktutviklingen må knyttes til temaer og fenomener. Den må være målrettet og koordinert, og vi må ha en klar bevissthet om hvilke markeder vi skal betjene med hvilke produkter.

Det må tenkes helt nytt i markedsføringen. Generell profilering mot massemarkeder i ulike land er som å skyte spurv med kanoner. Vi må identifisere «special interest groups» på tvers av land og benytte treffsikre kommunikasjonskanaler. Blant annet gjennom sosiale medier for å nå målgruppene med et overbevisende og salgsutløsende budskap. Lykkes næringen med koordinert og målrettet produkt- og markedsutvikling, kan verdiskapingspotensialet være stort.

Eierskap og kapital

Investeringer i næringsutvikling krever kapital, og det er en begrenset ressurs. I tillegg må kapitalen være kompetent, og det er ingen selvfølge.

I Norge kan offshore og eiendomsrettet næringsliv nærmest bade i kapital, mens tradisjonell industri, teknologibedrifter og ikke minst innovative bedrifter i tidlig fase sliter med å hente kapital til nye prosjekter. Mange hevder at bedrifter i distriktene har mer begrenset tilgang på kapital, men vi ser tydelige tegn på at det først og fremst er næringstilknytningen som styrer investeringsviljen.

At kapitaltilførsel er viktig kommer ikke som noen overraskelse, men mange glemmer at investorene også må inneha kompetanse. Kompetent kapital finner vi hos aktive eiere med lang erfaring fra industriell og finansiell aktivitet. Slike eiere investerer ofte lokalt. Det er derfor

vi er opptatt av regional kontroll i næringslivet i Nord-Norge. Det sier noe om kompetent eierskap og dets frihet til å ta selvstendige beslutninger. Likevel kommer vi ikke utenom at utenlandske eiere og store nasjonale konsern også gjerne bidrar med eierkompetanse som er avgjørende for næringslivets vekst.

Vi har ført alt eierskap i nordnorsk næringsliv tilbake til de faktiske eierne – gjennom alle konsernstrukturer, investeringselskaper og holdingstrukturer. Det norske personlige eierskapet er mye mer framtrødt i Nord-Norge enn i resten av landet. Tilsvarende spiller det utenlandske eierskapet i nordnorsk næringsliv en svært liten rolle, sammen-

BANKENES UTLÅNSVEKST til næringslivet i Norge og de tre nordligste fylkene (2005:100). Kilde: SSB

lignet med resten av landet. Dette handler i stor grad om nærings sammensetning. Det private eierskapet er sentralt innen sjømat, bygg og anlegg, handel, maritim og reiseliv, næringer som er store i nord. Innen offshore er det offentlige og det utenlandske eierskapet mer dominerende, men denne næringen har fortsatt mindre betydning i Nord-Norge. Den lave andelen utenlandsk eierskap kan tolkes som en svakhet ved regionen, ettersom det begrenser kunnskapen om og nettverk knyttet til internasjonalisering. Dette er kanskje særlig viktig innen maritim sektor, reiseliv og bygg og anlegg. Ved en kombinasjon av sterk regional kontroll og utenlandsk eierkompetanse, vil disse næringene kunne bygges videre på solide eierfortrinn.

Eiermiljøer preges gjerne av noen få store private eiere med interesse i å utvikle regionalt næringsliv. I Nord-Norge ser dette bildet litt annerledes ut enn i resten av landet. Blant de aller største eierne, finner vi navn som Røkke,

Hagen, Witzøe og Hegnar, som alle har hovedsete utenfor regionen. Rett under disse på listen, finner vi et betydelig antall regionale private eiere som viser tydelig evne og interesse i å investere regionalt, også utenfor sjømatnæringen. Eiere som Harald Inge Berg, Bjørn Johansen, Nilsen-familien, Forbergskog-familien, Wintervoll, Einar Jørgensen og Line Ellingsen representerer ulike deler av Nord-Norge, ulike næringer og ulike alder. Å aktivere denne typen eiere i ny virksomhet er avgjørende for fremtidig regional næringsvirksomhet.

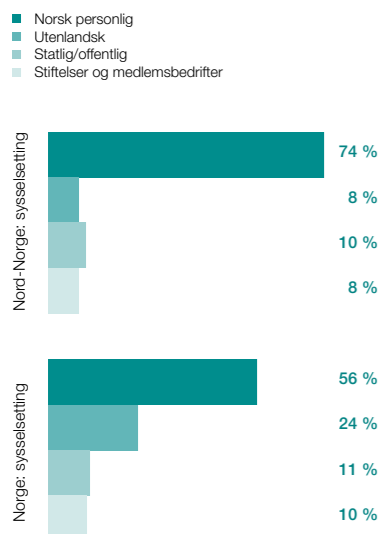
En annen relativt viktig kilde til kompetent eierkapital er aktive eierfond (såkorn-, venture- og oppkjøpsfond). Disse er i liten grad involvert i næringslivet i nord, og de som fokuserer på Nord-Norge disponerer lite kapital. Av 35.000 sysselsatte i foretak med slike eiere, finner vi bare 900 i regionen. Av eierfondenes kapital investert i regionen, utgjør Nord-Norge kun noen få prosent av total kapitalen. Ut fra regionens betydning for norsk økonomi er denne typen eiere lite eksponert. Nord Kapital i Tromsø utgjør et seriøst forsøk på å rette opp i dette. Et tettere samarbeid mellom banker, private eiermiljøer og det offentlige kan styrke muligheten for å drive

næringsutvikling med kapital fra eierfond i regionen.

Eierkapital er ikke den eneste kilden til kapital. Banker og andre aktørers utlånsvirksomhet utgjør også en viktig kilde til finansiering av næringsaktivitet i regionen. Veksten i bankers utlån til Nord-Norge har vært markant lavere enn i resten av landet, til tross for at den økonomiske veksten ikke har vært vesentlig svakere i nord. SpareBank 1 Nord-Norge er den eneste største banken med hovedforankring i landsdelen. Uten denne banken hadde bildet sett enda skjevere ut. På grunn av høyere vekst i regionen og nye regelverkskrav, valgte eksempelvis SpareBank 1 Nord-Norge å hente inn 600 mill kroner gjennom emisjoner i 2011. Dette har økt bankens mulighet til å stimulere vekstnæringene i regionen i årene framover.

Også Innovasjon Norge spiller en viktig rolle som tilbyder av fremmedkapital i Nord-Norge, spesielt til mindre bedrifter. Om lag 30 prosent av Innovasjon Norges utlån kanaliseres til de tre nordligste fylkene. Selv om utlånsvolumene er små sammenlignet med bankenes utlån, går Innovasjon Norge oftere inn i mer risikofylte prosjekter der bankene er skeptiske.

EIERSKAPET BAK VERDISKAPING i Nord-Norge. Kilde: Menon

Ressursbaserte næringer
er fremtiden i nord.

